

NÔNG-CỒ MÍN-ĐÀM

SAIGON THƯỢNG ĐẲNG DƯỢC PHÒNG

G. RENOUX

NHỨT HẠNG BẢO TÈN SƯ, NGANG RÁP HÁT LANGSA

Tiệm cũ HOLBÉ, sáng tạo trong năm 1865

Tiệm này cổ cựu và to hơn hết các tiệm trong quận hạt
Cuộc dọn dẹp bào chế y như các tiệm thuốc to đương thời tại PARIS

BẤT NHỊ GIÁ

Thuốc men, và các món đồ khác bán trong tiệm đều là đồ nhứt hảo hạng.
Trừ đây tiệm, mà mỗi kỳ tàu đều có chở qua luôn luôn.
Đồ hóa-học, thuốc men để dùng bán trong tiệm thuốc, đồ dùng về kỹ nghệ, vẽ nghệ chụp hình, dược thảo, đồ bó gít, và đồ phụ tùng theo tiệm thuốc, kiếm, chai, ly trong sở thiết-nghiệm, máy châm-chít, ấu-nhi-khoa, thí-học và cực-chuẩn-từ-chi-cơ-khi. Bán đủ các thứ đồ dùng trong nhà thương, nhà bệnh v. v.
Rương sắt bỏ theo tàu, dùng trong nhà vườn, nhà ruộng, xe hơi v. v.
Đồ máy làm thuốc hoàn, thuốc lẻ. Thiết nghiệm phân giải theo cách hóa-học để tiếm kiem vi trùng và phân giải hàng hóa, dọn đồ bó gít và thuốc trừ độc, chuyên-môn. THUỐC HIỆU CHỦ CỬA CỬA ONG LƯƠNG Y HOLBÉ BẢO CHẾ MÃ TRỊ BỆNH HỨT Á-PHIÊN.
Đồ hương-vi về cuộc vệ sanh. Bán đủ các thứ đồ để chụp hình. Bán sỉ và bán lẻ.
TIỆM THUỐC : TẠI CHỢ-LỚN HIỆU LÀ PHÁP-Á DƯỢC PHÒNG NGANG NHÀ GIÂY XE LỬA.
Giấy thép nói tiệm SAIGON, 215. — Giấy thép nói tiệm CHỢ-LỚN, 336.
Mỗi lần mua thuốc phải coi cái nhãn hiệu, đã nạp tại tòa án cảnh-chừng y theo luật.
Hãy viết thư mà xin sách được-tánh-lược-biên bằng chữ quốc-ngữ và chữ nho và sách riêng nói giá cả đồ chụp hình.

15e Année

N° 642

Le Jeudi 31 Août 1916

ABONNEMENTS
EN INDOCHINE

Par an..... 5\$00
Six mois... 3.00
Par feuille. 0.10

GIÁ MUA

Mỗi năm... 5\$00
Sáu tháng... 3.00
Từ tờ... 0.10

ANNONCES

A traiter avec le
Gérant, le meilleur
leur marché
possible.

GIÁ LỜI RAO

Tinh với Chủ,
rẻ hơn hết.

NÔNG-CỒ MÍN-ĐÀM
CAUSERIES
SUR
L'AGRICULTURE
ET
LE COMMERCE

M. CANNVAGGIO

DIRECTEUR
PROPRIÉTAIRE

M. LƯƠNG-KHẮC-NINH

CHÁNH CHỦ-BÚT
VÀ QUẢN-LÝ TỜ NHỰT TRÌNH

BUREAUX : TẠI ĐƯỜNG Espagne số 86 — SAIGON

SOMMAIRE

1 ^o Lời rao	9 ^o Nữ trung hiền triết.
2 ^o Nghề buôn	10 ^o Kim-vân-Kiều giải nghĩa.
3 ^o Thời nhơn tôn ích.	11 ^o Hóa học bỹ nghệ.
4 ^o Trạch địa canh điền.	12 ^o Thai.
5 ^o Trồng dâu, dệt tằm, dệt tơ.	13 ^o Thơ tin văn lai.
6 ^o Mía vàng.	14 ^o Đáp từ của Chủ-bút Ninh.
7 ^o Giặc Âu-châu.	15 ^o Cập báng thuyên bồ.
8 ^o Khuyết minh oan.	16 ^o Đường thi điền âm tập.

LỜI RAO CẢN KIỀP

Những vị nào phụ diễn, và văn nhơn tài từ, có gởi bài dền; ân hành hoặc không ân hành, tùy theo trí xét của Chánh-chủ-bút, còn tờ giấy ấy không trả lại, và cảm không ai dặng gởi thơ phạt; có gởi cũng bỏ không thâu. Còn vị nào muốn mua, xin gởi mandat-poste tới và biên đích danh bốn quán cho rõ. Còn ai muốn hỏi việc chi, xin hãy dề con niêm theo trong thơ, mới có trả lời. Xin xem kỹ.

NÔNG-CỒ MINH-ĐAM

BIJOUTERIE PARISIENNE

Nhà bán đồ nữ trang hiệu con Rồng Vàng

Ở ĐƯỜNG CATINAT MÔN BÀI 130-132 NGANG NHÀ IN L'UNION
(Xuất nhập bất cần)

Tôi đã thường buôn bán đồ nữ trang cho các cô đờn bà Annam ở Saigon và Lục-linh, nên chúng tôi mới biết ý các cô hay dùng món chi.

Nay tôi có đặt làm tại nhà hàng ở Paris những đồ nữ trang nhiều kiểu lạ và rất xinh tốt làm cho các cô dùng, nay xin các cô đến nhà tôi mà xem chơi. Những là bông nhận lột thủy xoàng, cà rá, giầy chĩnh đeo cổ, médailles và médaillons nhiều kiểu lạ và hạt thủy xoàng nước trắng lịch sự vô cùng của tôi làm riêng cho mấy cô. Nên tôi có lòng cho các cô hay rằng tôi cũng làm ra đồ nữ trang nhiều kiểu rất tốt lạ cho các cô đờn bà Annam.

Vậy tôi trông cậy cho các cô đến viếng tiệm tôi một lần thì tôi sẽ tiếp rước các cô tử tế.

I. GUINTOLI.

TIỆM CÔNG-NGHỆ FRANCOIS NAM

THỢ SỬA MÁY

126-128, Rue Pellerin, 126-128
SAIGON

Ông B. Bazerque thợ sửa coi máy
BẤT VẬT TRẠI KỸ NGHỆ

Đồ máy móc, súng ống, ống khóa đủ thứ, làm đồ cho khắp cả Lục-châu.

Xe máy hơi lớn, xe hơi hại bánh, xe máy đạp, ống lấy nước chữa lửa đủ thứ, máy lấy nước.

Sửa tủ sắt, xe kéo bằng sắt và bằng cây — Đồ phụ tùng — Máy làm đồ nguội, lò rèn, dút sắt và đóng thau v.v.

Làm đồ cho Lục-châu y theo họa đồ và kiểu vờ.

Hiệp-Thành Hiệu

52, Rue Viénot (Chợ-mới) Saigon

Kính tỏ cùng chư-vị quý khách Lục-châu đặng rõ, tại tiệm tôi có bán đủ thứ đồ khí dụng, đinh, dây-kềm, cưa, khoan, đục, dũa, các thứ đồ sắt ván ván. Cũng có bán đồ gia dịch như: đĩa, muôi, nĩa và casserole; đồ thứ bằng sành và trắng sành (articles émailés) đồ pha-ly, đồ thủy-tinh, savon đủ thứ, có bán gạo, nước mắm, thang, cũng có bán thơ, tuồng, truyện, sách và giấy, viết, mực, cho học-trò dùng.

Trong Lục-châu ai muốn hỏi thăm giá cả và cách bán gửi đến xứ làm sao, tôi sẵn lòng trả lời lập tức chẳng sai. Xin chư-tôn quan-cổ, trước đến viếng tiệm tôi một khi, tôi sẵn lòng tiếp rước quý khách, sau nữa giúp bạn đồng-bang làm cho nên việc.

Chủ tiệm,

LÊ-KỶ-NGỘ cần khắ,

NÔNG-CỒ MINH-ĐAM

PATE PECTORALE THOMAS

Thuốc này mùi thơm như mù cây, tinh hay khử độc, lại hóa tâm, dễ trị bệnh sốt mũi nhưc đầu, ho, đau-họng, khan tiếng, siêng, vãn vãn.

Thứ thuốc này mùi ngon ngọt luyện bằng nhiều vị rất hay cho bệnh sốt mũi, nhưc đầu, cùng các bệnh ho, đau cho bệnh nặng thể nào cũng phải hết.

Mỗi ngày uống chừng bảy tám miếng.

Giá mỗi hộp là: 0 \$ 50

Tại tiệm ông RENOUX là bào chế y khoa tân sĩ và nhưt hạng bào chế y sanh đường Catinat và Bonnard trước rạp hát tây có trữ thuốc này.

THUỐC HOÀN SANTAL SALOLE THOMAS

Thuốc này chế ra dùng trong các thuốc-dị màm thời; trị bệnh lậu, đau bụng đái, đau bụng thiệt là thần hiệu, lại làm cho đường tiêu-tiện, đại-tiện được thông. Người Langsa ở lâu ngày nơi xứ phong-thổ nóng và người Bôn-quốc nên dùng thuốc này.

Mỗi ve giá: 1 \$ 50

Có một mình nhà Đại-được-phòng RENOUX, ngang nhà hát-tây Saigon trữ bán mà thời.

E. VUATTOUX

Nhà người ta hay tin cậy. Sáng tạo từ năm 1874

SÚNG SÀNG BẮN VÀ SÚNG BẮN BIA XE MÁY HIỆU R. P. F.

của hãng súng **Gaucher** và **R. P. F.** Dao cạo máy hiệu **O. V. B.**

ở TÀI THÀNH **S'-Étienne.**

SÚNG **Carabines** SÚNG **Widchester,**
súng **Pistolet.**

DAO ĂN BÀN

Đồ phụ tùng theo cuộc săn bắn
Thuốc súng của hãng

Đồ để đựng thuốc hút
GIẤY ĐỀ BỊ SÁNG

SOCIÉTÉ FRANÇAISE GEVELOT-GAUPILLAT

KIỀM ĐEO MẮT.— TRANG VẬT.— ĐỒ NỮ TRANG. ĐỒNG
HỒ.— ĐỒ BẰNG BẠC.— ĐỒ TUÊ KIỂU CỬA
LANGSA VÀ NHỰT-BỒN

CHỊU ĐỦ THỬ

ĐỒ CỤ TÚC VÀ CHÈ SỮA ĐỦ CÁCH THEO Ý MUỐN

Về cuộc yên lạt, đồ bát kê và xe ngựa

Đồ bát kê và yên ngựa đủ kiểu

Vật dụng về tàu ngựa

Đèn xe

Ông BRUN, 110, Boulevard Charner, SAIGON

Vỏ xe kéo và xe máy hiệu **Soly**

ĐỒNG MÓNG

Xe **Mylords** và xe **Victorias**

Xe hai bánh kiểu **Hồng-Mao**, xe **Dog-Carts**

Cây Noyer — Frêne — Acacia

XE MUI BỒN BÁNH HIỆU VICTORIAS đồng khéo và chắc, có đèn xe.

XE HIỆU MYLORDS đồng khéo và chắc, có đèn xe.

XE HAI BÁNH, đồng khéo và chắc, có đèn xe, 4 chỗ ngồi, đồng bằng cây thượng hạng là cây **Noyer** hoặc cây **Frêne**, bánh bằng cây **Acacia**, nhíp con hiệu **Excelsior**.

ĐÈN XE từ 12 s đến 80 s. — **BÁNH CAO-SU, SƠN VÀ ĐỒ PHỤ TÙNG** theo xe đủ kiểu, **MUI**, v. v.

ĐỒ BÁT KÊ, xe song mã, bằng da thượng hạng, có thóc cũng bằng da sơn một mặt — sơn hai mặt — hoặc có lót đồng, nút khoen rất đẹp — tuê kiểu.

ĐỒ BÁT KÊ, xe một ngựa — giá chiết bán. — **ĐỒ BÁT KÊ** da vàng đồng giá như trên.

YÊN, thượng hạng trọn bộ 30 s. Đồ lưạ 42 s, tuê kiểu 70 s, yên ngựa đua 81 s.

HÀNG LẬP RA TỪ NĂM 1874 ĐẾN GIỜ.

TIỆM THUỐC CHÁNH

Ông G. RENOUX, quan bảo chế hạng nhất ở đường Catinat và
đường Bonnard trước mặt rạp hát tây, SAIGON

RƯỢU THUỐC TRỊ BỆNH THIÊN THỜI

Elixir Anticholérique RENOUX

Đã nhiều năm rồi thật là hiệu nghiệm

CÁCH-DÙNG

Mọi là phải dự phòng trước:

Trong cơn có thiên thời, muốn tránh khỏi bệnh dịch, thì phải uống trước khi ăn cơm, một muỗng cà-phê **Rượu Anticholérique**, sớm mai và chiều cũng vậy.

Hay là: Khi chữa bệnh:

Khi bị thiên thời rồi (ầu tả nhiều lắm cùng là một mối hết sức) người bệnh phải uống một muỗng cà-phê **Elixir Anticholérique**, cứ một chận 10 phút đồng hồ thì uống một muỗng hay là cách 5 phút cũng đặng.

Lại nữa, phải thoa rượu chổi cho nhiều cả mình người bệnh. Rồi thì uống cà-phê hay là trà tào nóng, phải pha rượu Rhum, rượu mạnh, hay là rượu Annam cũng đặng.

Thuốc rượu **Elixir Anticholérique** là mạnh chữa bệnh thiên thời lắm, lại làm cho người bệnh mau mạnh.

Mỗi người nên mua một vài chai mà dự phòng đặng khi nào có bệnh thời khí mà trị.

Giá mỗi ve: 9 \$ 50

Có mua thuốc này phải coi cho kỹ cái tên **RENOUX**, và hiệu con rống có câu chứng kéo lăm sự giả mạo.

NÔNG-CỔ MINH-ĐÀM

DẦU ESSENCE DE MENTHE

THỦ THƯỢNG HẠNG

CỦA

Ông RENOUX

Kế quyền HOLBÉ và RENOUX

Khử độc rất hay, trị nhức đầu,
đau gân cốt, đau xóc-hông, v. v. thì rất thần hiệu

GIÁ MỖI VE..... 0\$20

VE TRÒN MÀU TRẮNG

DẦU ESSENCE DE MENTHE

THỦ CHÁNH THƯỢNG HẠNG

CỦA

Ông RENOUX

GIÁ MỖI VE..... 0\$25

VE VUÔNG MÀU XANH

Nếu mua đủ 12 ve thì sẽ tặng thêm một
ve, nghĩa là trả tiền 12 ve mà lấy 13 ve.

Xin chớ lộn với các thứ khác giá rẻ mà
chẳng ra chi hết, hiệu ngoài thì cũng là
Essence de Menthe mà dầu chẳng phải.

Mua từ một hộp lớn trở lên, mỗi hộp lớn
đựng một trăm ve, thì giá sẽ tính sự nhiều.

KHÁ KÝ — Xin hãy coi kỹ tên Ông RENOUX
trên mỗi ve, vì đã có người thấy sự thượng-
hạng của dầu này, nên mới đã đổi mà làm y
vậy. Những người đổi-dã ấy đã bị tòa Saigon
lên án phạt rồi.

LỜI RAO

Bồn quán kính tỏ cùng chư quý hữu hay, nhứt trình
Nông-Cổ này là của ông Cannavaggio làm chủ, mà phần của
Lương-khắc-Ninh quản-ly mỗi việc cả thầy. Nay chủ bút
rao cho chư vị có mua nhứt trình tên *Tân-Đợi Thời-Báo*
đăng rõ, rằng chủ nhứt trình ấy với Nông-Cổ khác nhau,
không phải một chủ. Nay nhà nước không cho *Tân-Đợi*
ra nữa, mà anh em hoặc đã trả tiền trước, hoặc chưa,
xin hãy chớ tưởng lầm mà trông cho bồn quán phải gởi
nhứt trình Nông-Cổ đến. Xin chư vị quý hữu, ai có tưởng
tình mua Nông-Cổ Minh-Đàm mà xem chơi, phải gởi thơ
và bạc như lời rao trước đây cho Lương-khắc-Ninh tại
Saigon đường Espagne số 86, thì mới gởi nhứt trình; nếu
không thì thôi.

Nay kính,
Bồn quán.

NGHỀ BUÔN

Đời xưa người ít xài phí
bạc tiền, vì thói người còn
thật thà, không hay bày biện
cách ở, thói ăn cho lắm.
Nờ nay đang đua sức khôn
khéo, giỏi hay, người nước
văn mình, kẻ bày máy nầy,
người lập nghề kia, cách
vật trí tri, nói mỗi miệng.
mà chưa hết. Bởi vậy người
bày xe hỏa, kẻ lập tàu đồ;
bạc vòn ra trăm muôn,
mười triệu cũng chưa rằng
lớn; cách buôn bán chẳng
khác nào cách học văn

chương; học tới bao nhiêu
còn thầy nhiều đều thiều
trước mắt hoài; buôn bán
lớn chừng nào, thì cũng còn
thầy cuộc lớn ở trước mắt.

Ấy đó trong Lục-linh ta
đây, từ ngày chịu làm người
thuộc Pháp-địa đến nay,
cũng quá nửa đời rồi, từ
người già đến kẻ trẻ, từ bực
sang cho đến bực hèn, ai ai
đều rõ thầy chác biết là người
Bồn-quốc hưởng phước
nhiều hơn năm, hơn bảy
lúc còn cụ dân. Lúc trước

Pharmacie principale G. RENOUX

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

ruộng bỏ hoang vu cho hùm ỏ, đang không vạch mở để rấn rằm; sông không soi kinh rạch, rừng chẳng mở ngõ đi; quan dân uông rượu li-bì; trên dưới tranh hoành thời thế; lợi trong nước không người vạch mở, cuộc thông thương chẳng đặng giao lưu dân nghèo nhều quan cứ thung dung, nước thông thả người không lo liệu. Sức trời giúp làm người phải hiểu, cho Mậu-bang qua khai sáng cuộc thanh thời; khuyên chớ rằng thâu thuê mà đặng lời, xét công việc chánh hành càng thêm lỗ; thâu nhiều thuê đặng đảo kinh đập lộ, bạc định vô, để sửa chợ làm cầu; nhiều công phu thương cuộc mở đã lâu; cho vạn quốc thông đống miền Bôn-dịa. Ấy đó; chớ tổn ích trước sau tội chi về, đời xưa nay suy thanh đã phân trần; có quả là nhờ văn minh Mậu-quốc dạy lẫn; người Bôn-quốc âm no hơn thưở trước chăng? Lúa bán ra cao giá, dứa buôn đặng nhiều tiền, da trâu bỏ ngựa gạt sừng; tơ vải cá tôm xuất cảng; đang lúc thanh hành thương mãi, khuyên đống bang bậu bạn phải lo toan; Chủ quốc trên rộng mở cuộc giàu sang, dân

thuộc địa dưới sao còn ngó làng; mười năm trước ta thường phân giảng, chớ Đại-thương, là chỗ trọng đời nay.

Nay ta xin nhắc lại cuộc buôn lúa cho bạn hữu rõ: Tại hạt Mỹtho có nhà máy của người Bôn-quốc lập ra, hiệu Đức-Khai, xem coi tuy chưa phải là máy lớn xay đặng nhiều gạo, mà công việc làm cũng đã thấy lợi rõ ràng: Bán gạo trắng, bán tấm xay, bán cám dã, chỉ u bản trâu làm tro. Nhớ lại trong Nông-Cổ lúc trước đã có luận cuộc lập nhà xay máy tại Mỹtho cho lớn, đặng đua sự bán lúa với Chợ lớn; chớ ấy gần đặng, thuận tiện cho ghe chài khởi qua kinh Chợ-gạo. Mà nay có nhà xay nhỏ; thì cũng đã thấy mỗi, chúng ta ước lập cuộc buôn bán lớn sẽ đặng. Vậy nay bạn Bôn-quốc trong số nhiều nhà có tiền dư, đã quen ăn xài nhiều, ở thanh lịch theo đời này; ta khuyên anh em ra công hiệp sức hiệp tay lại, mỗi hạt nào theo hạt này, hùn một nhà buôn lúa, phỏng vốn chừng hai trăm ngàn đồng, đặng lập ra mỗi tỉnh mỗi một nhà máy xay, như Mỹtho hoặc lớn hơn bằng hai bằng ba, thì ác là

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

người Bôn-quốc sẽ bớt sự vô phúc nhiều lắm; một là có lập cuộc buôn bán; người mình làm ruộng cực khổ, thì người mình hưởng lợi; chớ như lúc nầy một tạ lúa, thường bán lỗ liết, ít nữa cũng là bày tám cát; hai là lúa khởi chở đi xa, thì khởi tốn sớ phí; lại thêm có trâu,

có cày, có tâm mà dùng trong xứ mình. Khuyên anh em bạn một xứ, xem xét cho kỹ, làm thử rồi coi người mình trở ra thanh lịch thêm là dường nào; lúc làm đặng việc mới biết là vui, vừa thoản nghe qua, ta e không xét, đa bạn hữu.

Chủ bút.

Thời nhơn tồn ích luận

Người hiền xưa có dạy rằng: « Hành thiện như đặng, hành ác như băng. » Nghĩa là: (làm phải như leo lên cao, làm sai như tuộc xuống sâu.) Hai điều đó một phải, một sai, vậy chớ đến nỗi dễ làm, còn đâu nào mà khó làm? Ban đống bang ơi! Có phải đều dễ là bước xui tay cho tuộc xuống, còn khó là mắt gần sức mà leo lên, cho cao chẳng? Người Bôn-quốc đang đời nầy đây, ta xem đi xét lại hoài, chẳng có lòng lo dạ tính về việc lên, cứ một đều bước xui tay cho té xuống mà thôi! Thương hại quá chừng! Người Bôn-quốc, hình dung thanh nhả, diện mạo đoan trang, lại thêm, sáng có cửa trời sanh, không ai mà thác đời. — Từ già đến trẻ, từ sang đến hèn, mỗi người đều ra cho con đi học văn chương Đại-Pháp, con trai cũng vậy, con gái cũng vậy; ấy là một đều chánh lý, phải làm, nhảm lắm; còn nhà nào mà cung con không cho vào trường học, là

quấy, là sai. Hề người có học, nhiều ít chi, thì cũng có lý thông rõ, hoặc nhiều, hoặc ít, việc đời; và muốn làm việc chi cũng dễ. Ấy là phải cho con học, dầu mà hao tiền, tốn của bao nhiêu cũng chịu. Nhân vậy mà người nào cho con học, mà không lo liệu cho con, là sai lắm, quấy lắm. Nếu có con, mà muốn cho nó vào trường học, phải tính thế nào cho nó đặng học, đặng khôn, thì sẽ cho đi. còn nó đi học một đời năm, coi vọi nó học không tấn ích chi, thì đem nó về làm ruộng lập vườn, cho nó rõ biết việc làm mà ăn, thì khá hơn, phải hơn là để cho con hư, con hoang đàng hoang điếm. Trong nước mà dân thiếu niên hoang hung ngang ngược, không học khuôn phép ở đời thì nước nghèo dân hư, dầu có nhiều mỏ vàng bạc, không chết đói, chớ cũng vướng danh nhơ. Vậy anh em lớn nhỏ, hãy xét cho kỹ, tính cho nhảm, phải thì làm, sai thì bỏ. Chớ khá

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

làm việc lấy có, mà hại chung một nước mang hồ chung. Có cho con học, phải coi chừng, nếu nó mà ham học, không ham chơi, học có sự biết thêm thêm hoài, thì hãy để cho học; chứ khá có ý mình dể bạc, nhiều lúa, mà cứ một đều cho con xài phí lớn, ăn ngon, mặc tốt, là quý hơn con kẻ khác, còn sự học của nó không ra chi, thì thả luôn nó ở xa cha, xa mẹ, xa công việc làm thường, xa lễ nghi phép tắc, thì đăm của mà hại con, đăm con cho học hư, học đại, học sai, học quấy, học làm cho cả xứ cả nước mang tiếng xấu hồ chung, thì có ích chi? Đã ngoài mười năm rồi, ta xem đi xét lại hoài, bớt ngủ, bớt ăn, vì thương người một nước, thấy sao mà người Bắc-quốc, lý thì khôn thêm, khéo thêm, sao mà hư thêm khờ thêm nhiều quá; từ năm mười lăm năm, theo chánh trị của Mậu-quốc, học hoài, việc khôn nghề khéo, sao mà còn đần

còn quang dăng dừ, muốn lo cướp giết, bày mưu gian, nghịch với kẻ bề trên, liều thân bỏ xác, mà làm hại chung cả nước. Xem coi có phải là con người nước Nam trong Lục-châu, khôn đâu không thấy, làm quấy cho hư danh. Còn trẻ-phò ta xét nhiều đi học, mà học lại chưa có một trong số ngàn, mà đặng nên danh, thấy đó, thì ta chắc rằng cho học mà hư, chẳng phải học mà nên. Dân nhỏ từ 16 đến 25 tuổi, thì lễ nghi, khuôn phép của Bắc-quốc, chúng nó đã bỏ hết, còn của Mậu-quốc, thì chúng nó có biết chi không? Trời ơi! Chúng ta mang tội lệ chi, mà bị phạt phải trở ra người nước chi? Tây không phải là người tây, mà annam cũng không phải là annam, xét cho kỹ, lý lớn là bao nhiêu, vậy mà làm cha làm mẹ sao không coi chừng, mà dạy tập con; để thả luôn cho hư, đặng hại chung cả nước sao?

Chữ bút.

TRẠCH-ĐỊA CANH-ĐIỀN

NAM-KỶ PHẬT-ĐỊA

«Thương hải biến vi tang điền» lẽ thường xưa nay hằng có. Sông cũng năng làm lở, năng đắp bồi vậy, phá đất chỗ này đem bồi nơi khác. Trên nguồn cùng nơi khác, thể nước chảy mạnh, đất phải lở, có khi đá cũng phải mòn. Đất lở ấy, xuôi theo dòng trôi ra biển cả. Đến bãi biển, sức nước đã yếu, bùn đất lắng xuống.

Lần lần khi ít, khi nhiều, tụ-tập làm cho vực thẳm, hóa đất liền đặng. Xứ Nam-kỷ một sông Cửu-long-giang bồi-bổ, nên càng ngày càng rộng càng cao.

Buổi Nguyễn-trào khai cơ, Lục-tỉnh ta hãy còn nhiều đồng-boang, rừng-rậm, nê-địa, thấp-khí như đồng Tháp-mười bảy giờ. Lúc Tây-sơn dấy loạn, Nguyễn-Anh thất-thế chạy nạn qua Nam-

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon.— DEMANDER CATALOGUE.

kỹ, thấy đất-dại phi-mỹ, nghề nông có thể phát. Đến sau, tức-vị rồi, Nguyễn-hoàng cho người khai phá, đốc sức canh-nông, làm cho một nơi sầm-huất hóa ra nơi ruộng vườn thanh-mậu. Từ ấy đến nay, cuộc làm ruộng sanh lợi nhiều, dân Nam-kỷ cứ noi theo đó, chẳng lo tìm phương sanh nhai khác. Cũng tại ruộng tốt cho nên người mình ít hay siêng-sắn, chẳng tưởng đến nghiệp-nghề cơ-xảo, mỗi năm làm một mùa lúa, kiếm đủ ăn, đủ mặc thôi! Lại có kẻ nói rằng: «Ở không cũng có mà ăn, lựa phải làm chỗ nhọc.» Khả tiết! Khả tiết!

RUỘNG SÂU, TRÁU CÁI

Ruộng tốt đời đặng phải người làm ra được, tại cuộc đời chớ! Có đất thấp, có nước nhiều, cây-bừa dễ, lúa mới dễ trồng, thêm trở bông tốt. Làm ruộng mà muốn cho thanh-lợi thì phải lựa ruộng sâu, vì như nuôi trâu mà muốn cho nhiều lời thì phải nuôi trâu cái.

Trong Nam-kỷ mặt đất càng ngày càng cao (cuộc đời-đổi này xứ nào như xứ này, chẳng phải đất Nam-kỷ mà thôi), phần càng ngày càng bớt, ruộng sâu coi vợi bớt nhiều. Còn có mấy tỉnh Rạchgiá, Sóc-tràng, Bả-liêu, Càn-thơ, ruộng cho là tốt nhất, mỗi công được hai ba chục gia. Trong các tỉnh kia, có nhiều chỗ, năm trúng mùa, mỗi công mới được bảy, tám gia. Vậy thì mấy năm thất mùa, sao?

XUẤT-CẢNG

Lục-tỉnh ta, non-dân vẫn ít, lúa trở rất nhiều, nên phải cho xuất-cảng. Rủi thay! Mỗi đại-lợi

ấy bị chẹt cướp quyền. Năm đặng mùa, nó sụt giá, năm thất mùa, giá mới lên. Té ra đặng mùa, thất mùa chẳng khác nhau là bao nhiêu. Nếu vậy, giá rẻ, mình đừng bán! Không bán để cho chặt bồ, để cho âm, cho hư sao? Bề nào mình không phương chớ xa phải chịu lỗ. Rồi thì bao nhiêu lợi đổ về Tàu. Tuy vậy, ruộng sâu cũng còn có lợi, hại là hại cho ruộng gò mà thôi!

RUỘNG CÒN CÓ SỰ HẠI KHÁC

Đất nào làm ruộng tốt hơn đất bầy, đất bưng, có nước, có phân? Phân ấy là gì? Là cỏ-cây ủ-mọt; để, rạ ngâm nước lâu ngày. Bởi ấy, ruộng thường có nước ứ, có cỏ lát-mọc, cho nên là nê-địa. Người nông-phu hay ruộng lấy thấp-khí ấy mà phải bệnh rét, úa-úa, vàng-vàng.

Đất Nam-kỷ hơn chín phần mười là ruộng, nước ít thông-thương, nên gần hết các nơi đều là nê-địa. Bởi đó, người mình không đặng tráng-kiện như dân các xứ.

Kim-thời, bên Âu-châu ít có ruộng, nhà nước Langsa cấm trồng lúa. Tại nước I-dại-lợi (Italie) ruộng nhiều hơn-hết; vậy mà nông-phu phải làm gay-go mới gieo giống ấy được. Đất nào không thể trồng lúa món chi khác, tọa-lạc xa xóm làng năm sáu ngàn thước, mới được trồng lúa. Nhưng còn phải có giọt nước chảy luôn tuần trong ruộng. Tuy là dân Ý là người văn minh thông-thái, hiểu cách vệ sanh, biết mặc áo nỉ, xoi trà ngon lúc mưa dầu

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon.— DEMANDER CATALOGUE.

trừ khử loài thủy mộc (như lát, ô-rô, mái dầm, dừa nước xứ ta); và trồng cây cao bóng mát dựa theo bờ ruộng, cho bớt hơi trước khí; mà giữ gìn cho khỏi bệnh hoạn.

Mà nhà nước cũng còn ra luật nhất nhiệm ruộng ấy; là lời các lễ này:

Nước ruộng không thường chảy, hơi nê-địa bay khắp từ phương, nên bỏ ít sanh sữa tốt, tầm chẳng kéo tờ sần, con nít trướng thương hàng năm tháng nọ tháng kia, người lớn trướng rét biếng làm siêng ngũ; kẻ tráng kiện càng thêm suy nhược, người yếu già mau cõi lốt về Quê; dân số lần lựa phải hao mòn, loài-giống tốt trở nên bặt nước. Hại thay, hại thay!

Ấy đó, như là đất trở nên cao; hai là trồng đều một giống, thất lợi; ba là trái cách vệ sanh, việc làm ruộng lúa nên bớt.

Bớt đặng cho cháu con mạnh giỏi, bớt cho nông-nghon khỏi bệnh hoạn mỗi mề, bớt cho dân xứ ta trở nên tráng kiện, bớt cho giống giống khỏi suy mòn; bớt cho vật trồng không ế ẩm, bớt cho ngoại bang họ không thấy chời chớ mà chê dũa; bớt cho đặng lợi càng thêm lợi. Bớt sao thêm lợi? Là như vậy: Ruộng lúa ta sẽ sữa trồng món khác, hoặc là trồng dâu, bông vải, trồng mía, trồng dừa, bắp, khoai, đu-đu v.v.

Trần-phát-Văn.

Trồng dâu, đề tầm, dẹt tơ

Bài diễn thuyết quan bát vật Bù-đại-nghon

(Tiếp theo)

Vấn đề ấy có hai cách thâm xét: Nghề tơ lụa khởi doan tại việc trồng dâu, còn chung cuộc thì tại việc dẹt lụa hàng. Bởi rứa ta phải khởi sự thâm xét việc trồng dâu.

Tôi khai giữa này rằng cái kiến thức ấy chẳng phải của tôi. Vì sao vậy? Vì là cây dâu ở bốn bang đã có từ đời thượng cổ, vẫn nó rất dễ trồng, ít hay bện bụ, đất nào trồng cũng được, sanh lá liên niên, mỗi kỳ hái thì đúng theo kỳ tầm nó đặng mà nuôi lằm.

Bởi ấy cho nên cuộc canh-nông-cách-tri không có đều chi dạy thêm về việc trồng dâu. Vả chẳng cách

lựa giống, cách trồng cho khoan khoái, cách hái lá cho đúng thức lệ, làm cho cây to, lá lớn được thiệt chực, song le cây dâu mà trồng theo cách trồng bấy giờ đây cũng là đủ rồi, muốn làm cho khá hơn nữa cũng được, mà để sau sẽ tính cũng chẳng muốn gì, vì mình chưa rõ trong xứ có được mấy giống dâu, chưa thử một cách hẳn bít cho biết giống nào nuôi tầm lợi hơn.

Như thế thì ta nên cần thận, chẳng khá tiên liệu việc chi, vì có việc đáng làm ở tại Pháp-quốc mà không nên làm tại đây. Vả chẳng khi mình muốn dạy người ta, thì

trước mình phải rõ thông sự lý, mà muốn cho rõ thông sự lý, thì phải tìm tới kiếm học. Quan Tổng-lý sở Canh-nông-thương-mại kia, khi làm tờ phúc, dâng quan Toàn-quyền Đông-dương, có luận câu này rất thâm lễ: « Các thức trồng lúa ở thuộc địa chưa sanh như cách thức trồng lúa ở miền Ôn-đới. Các lời bàn luận về việc trồng lúa ở miền Nhiệt-đạo tự thuở nay làm cho ta thấy rõ ràng: ta chưa hiểu thấu nguồn cơn cho mấy và còn nhiều lẽ ta chưa thông. » Sự trồng dâu cũng thế, ta chưa thông cho mấy. Giả sử có đám dâu nào bị bệnh thì át ta không rõ; bởi dâu mà bệnh ấy phát ra, mà bệnh ấy là bệnh gì? Nay cho ta nay ta hiểu thấu cách trồng dâu trong xứ này chưa, ta rõ hiểu cách hái lá dâu nào lợi hơn, ta có hiểu cách trồng ta sao cho tuyệt hảo, biết là đàn nào nuôi tầm lợi hơn, biết gốc bện hoạn nó ở đâu chăng? Đến nay ta hãy còn lần mò, mà sao ta lại muốn dạy người bần khổ nghề trồng dâu! Ta hãy trồng cây lần hồi sẽ thông thạo, thấu đến ngọn nguồn, hầu mà có dạy dỗ nghon dân, cho nên đương thời ta nên đề dặc cho lằm.

Ấy vậy nghề trồng dâu là một việc ta nên chiêm nghiệm lấy, thì nghiệm trong thiệt nghiệm sở, thì nghiệm nơi vườn dâu trồng riêng đề thử? Chẳng nào đến đó sẽ hay, còn bây giờ đây thì nghề trồng dâu là một nghề đã có sẵn trong xứ, vì tại Nam-kỳ người Annam trồng gần được 1500 mẫu vườn (800 mẫu ở Tân-châu, còn 700 mẫu

ở rải rải trong các tỉnh khác là: Bêntre, Tràvinh, Sóc-trăng, Bắc-liêu, Longxuyên, Giadinh. Vả lại nghề trồng dâu thanh lợi hơn hết các nghề trồng khác, vì mỗi mẫu mỗi năm bán được 120 \$ cho đến 160 \$, mỗi kỳ hai tháng hái lá một lần, thì mỗi năm hái được sáu kỳ vậy.

Kể đó là nghề nuôi bươm lấy trứng, nghề này ra làm sao? Trước khi phân giải tôi nên cắt nghĩa câu chữ chọn lựa, vì khi luận đề nghề nuôi bươm lấy trứng mỗi khi đều nói đến câu chữ chọn lựa luôn. Chữ chòn, chữ lựa mới nghe ra thì trong trí ta hiểu rằng làm cho giống tốt hơn. Song khó mà làm cho một thứ giống kia tốt hơn được, chỉ có một việc chọn lựa từng trứng mà gom lại cho ra được một đàn tốt hết sức thôi.

Mà trong cách chọn lựa trứng thì phải như con nhà nghề ở Pháp-địa là trồng cho, hoàn toàn vì ở trong làng có nhiều người đề tầm, con nhà nghề phải nâng vãng lai đó mà trồng nom từ khi con bươm đẻ trứng cho đến lúc trứng nở ra con tầm, ấy là y theo lời khuyên bảo của ông Bât-tơ (Pasteur) rằng: « Nếu ta phải là nhà đề tầm thì ta chẳng hề chịu mua trứng con tầm nào mà ta không trồng nom nó được nhiều khi, nhất là trong các ngày rất trước khi nó thành bươm, đặng cho biết con nào mạnh mẽ, nghĩa là cho biết con nào sớm sơ nhả tơ nhiều và mau lẹ. »

Vả lại cách chọn trứng của ông

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon.— DEMANDER CATALOGUE.

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon.— DEMANDER CATALOGUE.

Pasteur bày ra là trông nom con tằm con bướm và dùng kiến hiền vì mà lựa trứng.

Tại Nam-kỳ người đẻ tằm hay làm tự ý mình luôn thì chẳng hề đúng cách thức, còn tằm cợo ăn thất thường và chỗ nuôi không được khoan khoáng. Tuy vậy mặc dầu mà nó cũng kéo kén tốt dạng, chừng mình đến mua kén làm giống thì chỉ một đều lấy tay sờ rầm và đem vào lỗ mũi mà ngửi chớ có thể chi biết được tôn tích kén ấy bởi tằm tốt, sờ sơ hay là xấu xa, bịnh hoạn mà ra đầu.

Như vậy thì khó mà được như ý. Thường tằm không bịnh thì làm kén tốt nhiều hơn là con tằm có bịnh. Song đây chẳng phải chọn lựa hẳn, vì cứ một việc kiếm cho được kén tốt mà thôi. Nhưng mà có nhiều khi, tuy trứng, bởi bươm không bịnh đẻ ra (mà mình đã dùng kiến hiền vì xem rõ ràng) lại sanh tằm yếu ớt sau sẽ mắc nhiều bịnh khác, ấy là bởi gặp nhấm trứng tằm chậm ăn lên và thất dưỡng. Bởi vậy cách dùng kiến hiền vì mà xem trứng là chi một đều lựa cho đừng có trứng bươm mang bịnh mà thôi, chớ không sao biết được các việc khác nữa.

Còn đều muốn làm cho giống một ngày một ra tốt hơn hầu cho có tằm nhiều hơn, mà thiên-hạ hay lấy chữ chọn lựa làm nề, thì có đều chọn trứng đó mà thôi, mà phải theo cách thức ông Coutagne. Trên miền Phú-lạng-thượng

quan tổng-lý sở nuôi tằm đang thí nghiệm cách ấy, đang bày trảm ra nội xứ Bắc-kỳ, song le đầu rất tốt thể nào, đương thời cũng chưa cần kíp cho lắm, chẳng những là cách ông Coutagne không cần kíp mà cách chọn trứng cũng không, vì bịnh tằm ở Pháp-địa rất hiểm nguy chớ tại Nam-kỳ vô hại. Và chẳng bịnh ấy rất truyền nhiễm, mà nếu hiểm nguy thì giống tằm Nam-kỳ cũ mất tuyệt lâu rồi, còn gì đầu ngày nay tôi đến đây mà luận cho các bà các ông nghe. Chẳng phải là tôi có ý nói sự chọn lựa trứng là vô ích đâu, song ý tôi muốn chỉ rõ ra là bịnh tằm không phải hiểm nguy lắm đó, và lại con tằm người Annam nuôi trong xứ này đã 2000 năm nay chưa chết, thì ta nên đợi ít lâu chừng tờ diềm các việc xong xuôi hầu sẽ có thể mỗi năm phát ra 3 hoặc 400 muôn trứng thì mới thấy hiệu nghiệm, đầu số người đẻ tằm đông đảo mặc dầu mà số 3, 400 muôn trứng đó tuy ít chớ đủ dùng. Từ 4, 5 năm nay Chánh-phủ Nam-kỳ phát cho đầu có 10 vạn đến 20 vạn trứng tằm lựa rồi mà thôi. Song chẳng phải lỗi của Chánh-phủ, vì Chánh-phủ chẳng phải là tay đẻ tằm làm nghề tuyển trứng, Chánh-phủ có ý chỉ cho Annam rằng ai cũng có thể chọn lựa trứng được, Chánh-phủ có ý khuyến bảo và châu tất thời, như tại Bắc-kỳ vậy.

BÙI-QUANG-CHIÊU.

(Còn nữa)

MÍA VÀNG

(Tiếp theo)

RỄ

Một đều cần nhất là rễ ấy có nhiều lớp nằm chồng chập nhau, phải có sẵn một bên đồ ăn cho sung túc. Ta nói phải có sẵn một bên, là vì rễ mía chẳng phải đi kiếm đá, kiếm sỏi mà hút phân đâu, nó chỉ đi kiếm đất nào có phân mục lợn vào, bèn quăng lấy đất ấy đang hút phân mà thôi, quăng cụt này rồi sang qua cụt khác v. v. Bởi rữa mình phải lo vô phân cho nhiều, đầu rễ mía hút không hết cũng không tại đất, mà ngoại trừ từ phân độn, chưa thành phân như phân mục tự nhiên vậy, thì khi bị mưa, nước mưa nó xoi chảy bậy thì rất ửng, hoặc tiêu tan ra hơi mà bay lộn vào khi trời, như thứ phân đạm khí, thứ phân môi-cường-toan vậy.

Muốn dùng phân mà vào gốc mía cho khỏi ửng của thì phải vào cho đầy đủ dạng hề lúc cây mía nó vược lên lớn, nó có sẵn phân thì mau nở nang. Nếu trong lúc ấy, mà thiếu phân hoặc không có đủ cho cây mía cần dùng thì tự nhiên nó to số mà ít đường, như là cây mía đương lớn nở nang mau lẹ, nên phải vô phân cho dư-giã sung túc mới được.

PHÂN

Có một đều rất cần hơn hết là loài sản cỏ phải có sẵn dưới đất phân mục là đồ vật thực của thảo mộc. Phân mục là gì? Là lá cây

nhánh cỏ mục chôn ở dưới đất, 90 phần đất, 10 phần là nhánh mục thì là đất béo, nếu đất nào không có phân mục thì là đất chai, dầu có vô phân chi nữa, thì cây cối cũng phải chịu sự căng còi, các quan bắt vật canh nông đã có thí nghiệm nhiều khi rồi, thì quả y như vậy. Ngoại trừ mấy chỗ trồng mía được, thì các vật đất khác ở hướng đông Nam-kỳ, đều là đất ít có phân mục, ít vôi, là vật cần nhất để cho cây mía bở đường nở nang. Đã thí nghiệm rồi, hề đất nào mà có vôi thì một năm trồng đến 20 lần mía được, mà đường lại hết sức ngọt và dễ ép, dễ làm.

Còn về phân mục thì phải lo làm ra hoặc kiếm mua, mà trong xứ này ai muốn trồng nhiều mía thì khổ việc lo phân lắm. Bởi rữa cho nên có người ngụ ý dùng các thứ dây đậu, lúc nó đang trở bông, bèn lấp đất chôn thì trái hạt nhờ mà đất không được nhờ chi cả.

Đầy mà mía ra hơn hết, cùng nhiều thứ cây khác cũng tra vậy, là dây chàm, rễ nó ăn rất sâu dưới đất, khi mình chôn dây chàm rồi thì khí nóng đất làm cho lá nó mau mục.

Song rễ và cây chàm thì chậm mục, nhờ vậy mà đất xốp dễ cho rễ mía thở hơi và nương theo chun sâu xuống đất, đi kiếm phân khác mà ăn. Dùng chàm trồng theo chun mía, đoạn chôn dây theo gốc mía thì rất thành lợi cho

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

mía (và cho các thứ cây khác) là đường nào. Ta đã thử tại vườn Ô-ma lấy làm quả thiệt như vậy. Chẳng những là tại xứ này mà thôi, mà còn nhiều xứ khác cũng rứa. Để ta dịch ít đoạn sách của ông Léonard Wray đã in hành trong cuốn *Chủng dâ chỉ nam* cho chư khán quan xem thì rõ :

« Cách dùng dậu, chăm và các dây khác mà trồng xen kẽ theo khoản trồng hai bên lảnh mía, thiệt rất thanh lợi là khi các dây ấy nở nang xanh tốt thì nên dùng cây mà chôn nó xuống đất, làm đất trở nên béo lắm.

Chôn các dây ấy bằng cây, thì không tốn kém là bao nhiêu, dậu dân ở xứ Ấn-Độ là chỗ nhơn-công mác mỗ, cũng có thể làm được mà.

Cây chăm đang xanh mà chưa lấy chăm để vậy mà chôn gần gốc mía thì rất thanh lợi cho cây mía biết là ngân nào. Nên dân chạ và ở Ấn-Độ hay tra làm theo như rứa.

Còn chệt lại cát cây chăm đem

lấy chăm cho hết, còn xác thì đem chôn gần gốc mía một cách rất kỹ càng đều đặn.

Chộc dùng cách ấy mà trồng mía được to lớn nhiều đường, dậu trồng mía vào đất cát, đất chài cũng không sao.

Trồng dây dậu dây chăm xen kẽ theo gốc mía khi chưa chôn nó thì cũng đã có lợi rồi, là mù-sương sa nằm theo dây dậu dây chăm, lần lần chun theo cây mà xuống đất, thì là một cách tưới mía mà không tốn công. (Đó có nhiều xứ đã thử vậy). Chôn dây tưới xuống đất, vì cây mía ưa đất xốp mà phải lựa đất thường, chớ gặp đất mở gà, nước đọng lại thì khốn. Vả lại trong Nam-kỳ thiếu gì đất thọt.

Song le dậu đất nào cũng vậy, mình phải lo làm cho đất không kiện thì bề gì đất phải tốt.

L. CAREAU.

(Còn nữa).

GIẶC ÂU-CHÂU

TRẬN TIỀN PHÍA TÂY

Tin giấỵ thép, Havas và Reuter.

Luân-đôn, 7 Aoút, 1 giờ khuya.

Mặt trận phía đông Pozières ngã Mastinpuich binh ta tấn.

Quân giặc 2 phen đánh chỗ binh ta chiếm được ở phía bắc và phía tây Pozières. Quân giặc dùng dậu sỏi thực qua hầm làm cho binh ta phải bỏ, song le kế đó lấy

lại được liền. Quân giặc đánh lược thứ, nó bị bao binh nhiều.

Súng đại bát ta nhờ có máy bay chỉ dẫn bắn phá nát tan nhiều chỗ của quân giặc ngự súng to (Reuter).

Paris, 7 Aoút 1916.

TIN CHẮC. — Binh Ấng-lê phía đông Pozières đánh lui quân giặc, nhưt là thắng tại phía đông Neuville-Saint-Waast.

Pharmacie principale G. RENOUX

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

Binh ta hạ được ba cái máy bay, còn ba cái phải bị ta ép trở về (Havas).

Luân-đôn, 7 Aoút, 4 giờ khuya.

CHẶNG MẶT TRẬN BINH ẤN-GLÊ. — Hôm qua binh ta lấy được bao nhiêu đất đều còn giữ chặt. Hầm trận tiền ta ở giữa Avere và Somme bị quân Đức bắn phá. Phía đông Pozières binh Đức bị ta đánh lui. Binh ta qua hầm giặc ở phía đông Neuville Saint-Waast mà đảo soát.

Binh Đức có qua hầm ta ở rừng Grenier mà bị binh ta đánh đuổi (Reuter).

Paris, 7 Aoút, 4 giờ chiều.

CHUNG QUANH CHAULOES. — Tại Chauloès hai bên bắn nhau bằng súng Đại-bá-linh, nam (Reuter).

TRẬN VERDUN

Paris, 7 Aoút, 4 giờ chiều.

Binh A-lê-măn đánh đồn Thiaumont mà bị binh ta đánh lui chạy về hầm. Tại rừng Vaux binh A-lê-măn qua giết hầm ta mà vô ích (Reuter).

Paris, 7 Aoút 1916.

TIN CHẮC. — Hôm qua tại bờ hữu sông Meuse hai bên bắn nhau rất dữ mà không sáp trận. Hôm nay binh A-lê-măn đến phá đồn Thiaumont và rừng Vaux-Chapitre mà bị binh ta đánh tan (Havas).

Paris, 7 Aoút 1916, 1 giờ khuya.

ĐÁNH NHAU TRÊN TRỜI. — Tại miền Verdun một phi-công Langsa hạ được hai máy bay A-lê-măn, một cái hạ giữa binh ta. Cái thứ ba hạ tại Estrée. Phi-công A-lê-măn bị nã tróc. Cái máy kiêu mới còn y lẹ, không hư chút nào (Reuter).

Pharmacie principale G. RENOUX

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

Paris, 7 Aoút 1916.

Tại trận Somme ba máy bay A-lê-măn bị hạ. Còn ba cái khác phải bay về phía giặc. Đoàn tàu bay của ta bay qua liệng trái phá vỡ nhà ga Metz-sablons, Thionville, vỡ kho thuốc đạn Pombach và cầu móng Etaio (Reuter)

TRẬN TIỀN PHÍA ĐÔNG

Hong-kong, 8 Aoút 1916.

BINH ÁO THỐI LUI. — Ở phía nam Brody binh Nga thắng làm làm cho binh Áo phải lui xa đường xe lửa Tarnopol-Lemberg 22 kilômètres.

Pétrogard, 7 Aoút 1916.

TIN CHẮC. Phía nam Brody binh Nga đánh vỡ quân Áo bỏ sáu làng mà chạy, ta bắt được 5000 binh Áo (Havas).

TRẬN TIỀN QUẢN HẠT

Hongkong, 18 Aoút 1916.

BINH ANG-LÊ THẮNG TẠI EGYPT. Tại thành Caire ông quan năm Murray tư điển báo rằng trong trận đánh tại miền Kutia, binh ta hay lắm. Binh Thổ (Turc) bị chết và bị thương rất nhiều. Binh ta rượt binh Thổ hơn 28 ngàn thước, bắt được 45 tướng giặc, 3100 binh không bị thương.

Y theo tin giấỵ thép ở thành Caire đánh qua thì dân Egypte khi bay binh Thổ bị thất thủ rất vui mừng (Reuter).

Londres, 7 Aoút 1916.

TIN CHẮC. — Ở phía đông Port-Said (kinh biển đỏ) binh Ang-lê đánh lui binh Thổ bắt A-lê-măn

được 3500 binh và giết nhiều.

Péetrograd, le 6 Août 1916.

Tại CAUCASE. — Binh ta chiếm được nhiều trọng địa ở miền

Keikit, bắt được nhiều quân và lấy được nhiều binh khí. Tại phía tây Erzindjan binh ta tấn (Havas).

DỊ SỬ THUYẾT

KHUYẾN MINH OAN

Vua Đồng-Trị, năm thứ sáu, tiết thu, tại Ngủ-bửu-tràng, có ông quan trằng, tên Kim-Quân, trong dinh có nuôi một con muông mực, mắt vàng, có bốn cái đeo dưới chơn; hình dáng thú này khác thường, không nhỏ không lớn, mình ngay mà tròn, đuôi thông lại dài, vụng đuôi giống cần câu, đứng ngay, không xiên bên nào hết; mặt mũi không quạu, sủa tiếng lớn, mà trong; nghe xa; không sủa ma sủa vật; hề nó sủa thì quả có kẻ lạ, và đưa gian đến nhà; chẳng những là chủ nhà thương nó mà thôi, mà lại kể tới tờ trong dinh, đều thương và khen con muông mực, là một vật hèn, mà khôn. Nhờ có dáng tốt, mà lại đủ trí hơn bọn nó, cho nên kẻ tớ của chủ, sẵn sóc cho ăn no đủ, và không ai đánh đập tới nó.

Xem coi, tuy là súc vật, may mà có trí, cũng đáng hưởng hơn đồng loại thay! Nhân vậy mà no cho

mấy, chớ cũng không quên ghé thọt.

Một buổi mai kia, ra chợ đứng xăn bán bên ghé thọt của tên Ngô-tài-Phùng, chớ lúc hờ, nhay tha một miếng thọt, bị người bán thọt lẹ tay, kéo lại, sẵn tay cầm dao thọt bén lăm, cho một dao, đứt mũi; đau quá, nhả thọt, huyết chảy đầm, cong đuôi chạy về dinh chủ, lại nằm dưới ghé chớ quan trằng ấy ngồi; nằm mà rên la, nghe dường đau thắm. Ông chủ thấy động lòng hỏi: « Ai chém mi đứt mũi, thì mi đi với lính bắt đến, ta xử cho. » Nói vừa dứt tiếng, muông mực gương đi. Lính theo quã đến chủ họ Ngô là người hàng thọt, lại bên chơn người ấy mà chết. Lính bắt người hàng thọt, dẫn đến dinh. Quan trằng, vì tiếc con muông tốt của mình, giận phạt tiền bán thọt, phải dụng y khám quan quách chôn vật ấy. Đến sau người bán thọt tuyệt tự và gia sản tiêu điều.

Chữ-bút.

Hội-dồng quân-hạt

Ngày thứ sáu mồng một tháng chín tây, bốn giờ chiều, Hội-dồng quân-hạt sẽ nhóm theo lệ thường.

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

NỮ TRUNG HIỀN TRIẾT

Bởi xưa, thuở vua Võ trị nước lụt; vua này ra công dày nặng cho người ở an mà làm ăn. Thuở xưa sông rạch chưa có, đất bằng rùng núi nhiều, mỗi năm mưa bao nhiêu đều chừa trên mặt đất, cho nên lụt tràn chết người nhiều lắm. Vua Võ ra công đào kinh chia đàng nước chảy thông ra biển cả, đặng cho dân vật khỏi thác đắm. Bởi mắc lo việc đại sự, quyết giúp người cho tránh khỏi tai trời ách nước; đi ngang qua cửa đều, ba lần mà không vô thăm sự riêng con chi hết. Nhờ vua ấy cưới con gái lớn họ Đỗ-Sơn, lúc này đã sanh con trai đặt tên Khải, vua mắc lo trị nước lụt ở ngoài không về, Bà vua, cứ chuyên dùng lời trung nghĩa hiếu hòa dạy con là ông Khải, dạy lễ

nghi, dạy công chánh. Đến lúc binh trị nước lụt rồi, về đến, thì ông Khải đã lớn khôn, thông hay phép tắc lễ nghi; khôi cho cha dạy thêm. Sau vua Võ băng, ông Khải lên ngôi, nối nghiệp cha trị nước bình an, như vua Võ. Xem coi, vợ hiền đức chớng nhờ, mẹ minh triết con hưởng phước, người như vậy đó, lựa phải sanh ra làm trai, nếu làm gái mà tốt, mà khôn, danh truyền ngàn thuở. Sau có thơ khen. Rõ phép dạy con làm mẹ danh thơm vạn đại, thay chớng trị trẻ, vợ hiền người thánh lời khen.

Nếu mà người thường, chớng đi khỏi, bỏ con hư, vợ ở không đánh bài đạo xóm, lụy danh thêm cho chớng nữa, có ích chi.

Chữ-Bút.

Túy-Kiều diễn nghĩa

Kiều càng sắc sảo mặn-mà;
So bề tài-sắc lại là phân hơn.

Lân thu-thủy, nét xuân sơn (1);
Hoa ghen, thua thắm; liễu hờn
kém xanh.

Một, hai, nghiêng nước, nghiêng
thành (2);

Sắc đành đòi một, tài đành hòa
hai (2);

Thông minh vốn sẵn tư trời,
Pha nghệ thì họa, dù mùi ca
ngâm.

So với Văn, Kiều còn sắc-sảo mặn
mà nữa, lại phần tài sắc là
phần hơn,

Con mắt như nước mùa thu, mây
như non mùa xuân, hoa thua đỏ,
ghen; liễu kém xanh, hờn.

Một tiếng cười nghiêng thành;
hai tiếng cười nghiêng nước.

Cái sắc tốt đành kể một, thêm
cái tài hay, đành trọn hai.

Sẵn trời phú tánh thông minh
đã đành, thì họa lại pha nghệ
đòn, (mùi ca ngâm đủ).

Pharmacie principa'e G. RENOUX

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

*Cung, thương, lầu bạc ngử âm,
Nghệ riêng ăn đứt (3) Hồ-cám (4)
một trường.*

Ngử âm: « Cung, thương, giác,
chữ, vô », đều lầu thông, nghệ
riêng là một cây kim ăn đứt
người thế.

*Khúc nhà tay lựa nên xang (5);
Một cung bạc-mạng, lại càng nảo
nhân!*

Lựa riêng một bản đờn làm cửa
nhà, (khúc xang), là cung Bạc-
mạng đờn ra ai nghe cũng buồn
giần.

*Phong lưu rất mực hồng quần;
Xuân xanh, xấp xỉ tới tuần cập
kê (6).*

Kiều, Văn phong lưu hơn hết
bọn hồng quần. Tuổi xanh,
xấp-xỉ tuần giắt trám.

*Im liềm trưởng xũ măng che;
Trương-dông ong bướm đi về
mặc ai!*

Im liềm trưởng phủ măng che;
ong bướm đi về bên trường-
dông trời kẻ.

DỊCH XUÔI

Túy-Kiều còn sắc sảo mặn mà hơn nữa.

Mắt trong như nước mùa thu, mày xanh dợt dợt xem dường núi
mùa xuân, đứng xa xa má ngó. Má hồng, môi đỏ hoa tươi cũng còn
thua, mày xanh sậm má láng trơn, liễu thắm-xanh cũng phải kém.
Một tiếng cười ra lâm cho ngo ngẩn lòng quan, đầu còn biết
nghe nghiêng thành là hại mà tiệt; hai tiếng cười khiến mê mẩn trí vua, kẻ
chi đến nghiêng nhà, nghiêng nước? Ấy là sắc.

Mà Túy-Kiều tài sắc gồm cả, sẵn trời phú tánh thông minh, năng học
đủ cầm kỳ thi hoa. Nghệ đờn tốt chúng, lầu bạc ngử-âm, song thiện
nghệ một cây cầm. Nàng có bày riêng thiên Bạc-mạng (điệu xang)
đờn ra ai bị thắm thiết lắm (điêm lưu lạc).

Nhà họ Vương tuy thường thường bạc trung mà Kiều, Văn phong
lưu hơn cả bọn đờn bà con gái. Niên canh xấp xỉ tuần cập kê, nhiều
nơi găm ghé, song chị em im liềm măng chet rường phủ, cửa đóng
then gài, bướm ong qua lại mặc ai, quen thói nhà băng tuyết.

DIỄN TÍCH.

(1) Tây-sương có câu khen người đờn bà đẹp: « *Súc-tôn xuân sơn, vọng-xuyên
thu thủy* » Nghĩa: Lòng mây cong như dạng núi mùa xuân, mắt ngó ra như nước
mùa thu trong chèo. Tinh-sử « *Nhân quan thu thủy, mi đạm xuân sơn* » Nghĩa:
Mắt trong như nước mùa thu, mày xanh dợt dợt như núi mùa xuân.

(2) Âu-học, có bài ca lý diễn niên « *Bắc-phương hữu giai nhơn, tuyệt-thê-nhi-độc
lập, nhứt-cổ-khuy-nh-nhơn-thành, tài-cổ-khuy-nh-nhơn-quốc. Ninh-bát-tri-khuy-nh
thành-giữ-khuy-nh-quốc, giai-nhơn-nạn-tới-đức* ». Nghĩa: Hướng bắc có người
xinh, thế gian chính một mình, một cuộc thành lũy ngã, hai ngó nước nhà chính, tuy
biết nước, thành, trong, người xinh chẳng tái sinh.

(3) Ăn-đứt nghĩa: giỏi hơn hết trong thiên hạ, không ai sánh kịp.

Pharmacie principale G. RENOUX

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

(4) Hồ-cám, đây là cầm của Hồ, cửa Mộng ngoài Bắc kêu là cầm Rợ. Có chỗ cho là
cầm của ông Hồ-Tử, bởi tích Giả sử như vậy: xưa ông Hồ-Tử, đờn cầm hay.
Ngày kia, Hồ-Tử đi dạo gặp con gái xinh, kiếm lời trêu hoa ghẹo nguyệt, mà nàng
ây không ưng. Sau Hồ-Tử đi ghé đờn xây gặp cái thầy chèo trời, biểu quán
chèo thuyền vớt lên, coi lại là cô mình đã chọc khi trước, động lòng rơi lụy. Rồi
khúc đờn sau lộ tay, lạc dây đờn tiếng xự ra xang.

(5) Bởi tích Hồ-cám trên đây: nên có kẻ đọc « *khúc-xi tay lựa nên xang* ».
Xang là điệu đờn. Trong *Kim-vân-Kiều* chữ cửa tàu nói rằng: Làm ra một bản
đờn cầm kêu là Bạc-mạng đờn ra nghe thắm thiết.

(6) Hồng quần là quần đỏ. Tục bên Tàu, con gái nhà giàu hay bận quần đỏ.

(7) Cập-kê là cây trám, giắt trám. Lê-Ký có câu: « *Thập-hữu-ngũ-niên-nhi-kê* »
Gái mười lăm tuổi cây trám cho biết gán tới thì lấy chồng.

(8) Trương-dông. Ta cắt nhà hay noi theo Tàu dạy cửa về hướng đông. Trương-
dông là vách ở trước cửa.

Trong bài *Đàng-dàng-hào-ác* của Tống-Ngọc, người nước Sở có câu: « Trong
thiên hạ, gái nước Sở là đẹp, mà không bị gái xóm tôi. Gái xóm tôi lại kém hơn cô
ở phía đông nhà tôi. Cô này leo lên trường-dông xem tôi ba năm trời không mỏi ».
Nói đến trường-dông là chỉ người có tình-tự muốn về vãn.

(Sau sẽ tiếp theo)

Gocong, Trương-minh-Biện.

Hóa-học hí nghệ

(Chimie amusante)

1. — Nước hóa ra đá

Mua *azotate de chaux* bỏ trong
một ống nước vào cho tiêu, đây
lại cắt đó. Đoạn mua *Acide sulfu-
rique* (Huỳnh-cường-toan) để dặt
một bên.

Khi nào có khách đem ly ra mà
nói: « Anh em coi cái ly này đây,
đang đựng nước là thấy không? »

Bây giờ muốn thấy nước hóa ra
đá chăng?

— Muốn!

Hãy lấy ve *Acide sulfurique* đổ
ít giọt vào ly tức thì nước hóa ra
đá, vì hai vật kỵ nhau.

2. — Dùng hơi thở mà hóa ra
nước đá, và hóa màu xanh
ra màu đỏ.

Lấy vôi làm nhà hoà với nước,
rồi để lỏng lấy nước trong đó vô

ly. Đoạn lấy một cộng rơm ngâm
vô miệng một đầu, còn đầu kia
đút vào cho đến đáy ly, mà thổi
một hồi, bên thấy dưới đáy ly
có đá.

Hoặc lấy thuốc *Teinture bleue
de Tournesol* mà đổ vào ly, lấy
cộng rơm đút vào đó mà thổi một
hồi, màu xanh trở ra màu đỏ.

Vi sao vậy? Vì hơi mình thổi ra
đó là môi-cường-toan (*acide car-
bonique*) nó kỵ vôi và có sức làm
cho *tournesol* trở màu.

3. — Làm hơi nước ra màu đỏ.

Lấy một đồng xu mà bỏ vào
ly, đổ vô đó một chút nước lã,
đoạn đổ vô ly từ giọt *Acide azoti-
que* ou *nitrique* (A-thuần-toan)
cho đến khi nước sôi, thì ngừng
tay lại, liền thấy màu nước trở

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

nền xanh biếc, nước ấy là một vị thuốc Azotate de cuivre, hay là nitrate de cuivre. Trong ly ấy có khói hơi bay lên màu đỏ đậm và có mùi nồng. Còn đồng xu thì tiêu mất.

4. — Làm mặt ma.

Lấy hai gramme bạch-lân-tinh (phosphore blanc). Vị thuốc này nhạy lửa lắm, cầm vào tay có hơi tay nó liền cháy tự nhiên, nên chịch hay kêu nó là tự-lai-hỏa. Khi mua nó thì bỏ vào ve mà long nước.

Lúc muốn dọn đồ chơi thì dùng nhíp bắt nó ra bỏ vào ve có đựng dầu olive, đoạn để ve vào tờ, đổ nước sôi ngâm và lúc lặc cho nó tan ra với dầu. Khi dầu nguội rồi,

lấy viết annam chấm mà vẽ mặt, phải chờ con mắt, lỗ mũi, môi, miệng. Thoa rồi đứng trong tối, thiên hạ thấy mặt mình lửa sáng, còn mấy chỗ không có thoa thì tối đen, coi ra rất cổ quái.

5. — Làm nước đá.

Mua một cái chậu tàu đồ vào đổ 100 grammes Acide sulfurique du commerce và 50 grammes nước lã. Bỏ thêm vô 300 grammes sulfate de soude en poudre. Đoạn lấy 1 cái thổ đồ nước lọc vào đây gấp lại để đứng giữa chậu mà xay tròn một chập thì nước trong thổ đất thành nước đá. Làm ít lần vậy rồi đổ bỏ, pha thuốc mới.

THAI

N° 3. — SANH SẴN CHÀNG MÂY THU, NGƯỜI TRỪ RÀNG GIÀ HÁP. Xuất ngữ nhiệt danh.

N° 4. — NHỰT DƯ NGUYỆT THIỀU SONG SONG, QUAN DÂN THÔNG THẢ VÀO TRONG RA NGOÀI. Xuất ngữ nhiệt tặc.

THO' TÍN VẤN LẠI

Lapvo, le 19 Aoút 1916.

Kính ông Lương-khắc-Ninh chủ bút tờ « NÔNG-CỔ MÍN-ĐÀM » mới

Kính ông rõ :

Tôi có tiếp được tờ « Nông-cổ-mín-Đàm » mới của ông gửi cho, thì tôi rất cảm ơn, tôi xem tuy báo mới phát tờ

dầu, mà bài vở rất nên tạo nhà, lại thêm sửa khổ hẹp dần tiện cho kẻ xem. Một lược với tờ báo ấy có một cái thơ ông cậy tôi rừ giúp người mua cho nhiều, thì tờ báo mới vững bền lâu dài.

Bởi vậy tôi cũng có ý, trước là làm ơn mọn cùng ông, sau là muốn cho số người xem báo cho đông, thì cũng hữu ích cho chung, nên khi tôi xem tờ báo

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.

rồi lui thì liền đến nhà « Công-sở » tại chợ Lapvo, nhắm bữa làng nhóm đủ mặt, tôi vào đứng rừ các ông hương chức mua xem chơi, và xin các ông các nghĩa giùm trông xóm cho dân sự hay đặng mua xem.

Các ông hương chức thầy tôi nói lời hữu ích, nên ai ai cũng xúm lại xem tờ báo mới và trầm trồ rằng ông HỒ-ĐÔNG « Ninh » làm chủ bút thì báo chắc hay, báo chắc tân phát, vì tiếng ông « Ninh » như sấm rền tai, sấm châu đều mắng tiếng, trong lúc ông này linh mua, ông kia hỏi giá, xây có thấy hương miễn mở danh là Nguyễn-công-Tùng lại vô vai tôi, hỏi lên ít câu sau đây làm cho tôi không thể mà trả lời được, làm cho ai nấy nghe lời hỏi ấy mà ngấm ngợ, không ai chịu mua, và làm cho tôi sưng sưng ra về một nước. Về nhà ngâm nghĩ tức giận quá chừng, nên lại đặt chén gỏi tôi, xin ông viết lòng một lá thư lại giùm trong báo hương, cho thế trong quân ủy rừ, chứ tôi không biết sao chịu mua, cho nên trả lời chẳng rành được, tôi không thể mà trả lời được, trong báo, thì xin ông trả lời ngoài thơ riêng để như sau đây cho ông rõ, được tôi trả lời lại.

Thứ xin ông nhậm lời theo trí ngu tôi tưởng không lẽ nào mà bỏ qua việc này, không trả lời, và tôi tuy bất tài, nguyên rừ người mua báo của ông xem.

Những lời thầy hương quân hỏi, và lời, tôi trả lời, xin chép y dưới đây ông xem :

Hương-quân hỏi — Tờ Nông cổ mới này đây, chú nhâm có được lâu dài không? Ông « Ninh » làm chủ bút hoài, hay là làm chơi một vài tháng rồi thôi?

Tôi trả lời — Tôi chắc tờ nông-cổ mới đây có thể trường cửu, còn ông « Ninh » làm chủ bút, theo trí ngu tôi tưởng, ông sẽ làm lâu.

Hỏi. — Vì có nào chú dám chắc như vậy?

Trả lời. — Tôi chắc tờ Nông-cổ trường cửu, là ông « Ninh » là người đa văn quân kiến, lại có tánh lễ hiền hạ sĩ, người lại có tài thiệp biện, miệng to sông treo, lưỡi như gươm bén, đầu cho Trương-Nghi bị khó kiếp, Tuy-Hà sánh không bằng, người lại từng làm chủ-bút nhiều phen, nên việc làm lâu bền, thì tờ

Nông-cổ không bền vững sao được! Còn sự người làm lâu mau, thì tôi nghĩ theo trí ngu tôi, thì tờ báo bền vững, thì tự nhiên, chủ-bút lâu dài, lại tôi có nghe ngài có lập giàn bát tán che tại « Saigon » thì chắc ngài phải ở « Saigon » thường, thì ngài sẽ làm chủ-bút lâu chứ có gì đâu! ...

Hỏi. — Nếu ông « Ninh » mà việc nhà rồi rành, ông làm chủ-bút hoài thì chẳng nói chi, đầu tờ Nông cổ mới này giá mấy cũng nên mua mà xem được, mà học với ngài, song sợ có khi ngài mắc việc nhà ràng buộc (như nhiều khi trước đó), làm cho ngài thôi làm chủ-bút, thì chúng ta đấng thiệt hại biết là bao nhiêu, trong sáu châu tôn hao biết mấy.

Tôi nói. — Ông có thôi làm chủ, thì ông cũng kìm người giao lại thế cho ông, chứ chúng ta thiệt hại nội gì, sáu châu tôn hao việc gì cả.

Hương-quân nói. — Chúng ta thiệt hại tôn hao là làm vậy, phẩm mua báo phải trả bạc trước luôn, ông này thời ông khác sửa khổ như trình lại một chút, đều hạ chữ rao nói Nông-cổ mới, Nông-cổ cũ, khác nhau bán lại, tiền đầu lo mà mua thứ mới đó. Bỏ như tờ Nông-cổ cũ của Đình làm Chủ-bút, thì để rõ ràng hiện « Nông-cổ-mín-đàm » hai tuần trước này, chẳng biết ông Ninh với ông Đình ta rập làm sao hai tuần nay sửa lại là Tân-Đời-Thời-Báo, rồi tiêu mất làm cho ai cũng mất năm mươi bạc, ực không, mắc quá, bây giờ mà thầy tờ Nông cổ mà không coi được, thì ba rước mắt. Đại ực là mua Nông-cổ, biến lại Nông-cổ rõ ràng, lại được ông Chủ-bút hay nữa, mà không được coi ừt lăm.

Cũng muốn liên như sự rừ, bán lúa mua Nông-cổ mới này mà coi, nhưng vậy mắc quá, nhỏ và ít tờ hơn « Nam-kỳ-địa-phần » mà giá muốn bằng hai báo Nam-kỳ, lại nghĩ sự mắc rừ không hại gì, người ta đặt một bài không phải để, sống cho mình coi, muốn mua lại kỹ thứ thì, song rất sợ không biết ông chủ-nhơn là M. Canavaggio vui buồn thế nào, như ông vui thì để luôn cho ông « Ninh », làm lâu thì mình được coi lâu, còn như ông buồn lây lại cho người khác, thì mình tiền đầu mà mua lần thứ ba nữa.

Mình trình đã nhỏ mà mắc quá, tôi tưởng ít ai

Pharmacie principale G. RENOUX.

Place du Théâtre, Saigon. — DEMANDER CATALOGUE.